

DOSYA/ÇEVİRİ

KÜRESELLEŞME, NEOLİBERALİZM VE SAĞLIK BASKI ALTINDA, KONTROL EDİLEMEZ VEYA EVDE TEK BAŞINA? TAŞERONLUK VE EV EKSENLİ ÇALIŞMANIN İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA VE POLİTİK TARTIŞMALARIN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ*

Michael QUINLAN, Philip BOHLE*
Çeviren: Melike ERKOÇ**

1970'lerin başından beri istihdam uygulamalarında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde iş organizasyonunu etkileyen büyük değişimler olmuştur. Bu değişimlerden birisi alt işverenliğin (özel veya kamu sektörü işvereni ile üretimin veya hizmetin dışında, bir başka işveren veya birey ile yapılan sözleşme) artışıdır. Bu süreç sıklıkla, aynı işin tümü veya bir parçası için yapılan başka alt sözleşmelerin birbirini izleyen aşamalarına, karmaşık alt sözleşme ağı ve tedarik zinciri ile sonuçlanarak bağlanır. Tedarik zincirleri yeni bir şey değildir, fakat kullanımları, küresel üretim ve ticaretin giderek artan oranda bir özelliği haline gelmiştir. İkinci ve bununla kısmen ilişkili bir başka değişim ise işyerindeki işlerin eve taşınması olmuştur. Bu durum işin ev eksenli çalışanlara alt sözleşme yoluyla devrini içermekte ve daha önce organize tesislerde yürütülen işlerin, çalışanların veya müşterilerin evlerine kaydırılmasını içeren bir dizi süreç içinde meydana gelmektedir. Tarihsel olarak hem alt sözleşme hem de ev eksenli çalışma işçi sağlığı ve iş güvenliği problemleri ile ilişkilidir. Bu makalenin ilk amacı, alt sözleşme ve ev eksenli çalışmanın işçi sağlığı ve iş güvenliğine (İSİG) etkileri üzerine son 20 yılda yapılan uluslararası çalışmaları gözden geçirmek ve değerlendirmektir. İkinci amacı ise bu tür iş düzenlemelerinden dolayı artan tehlikelerin politikacıları ve işyerlerindeki sağlık ve güvenlik düzenlemelerini nasıl etkilediğini denetlemektir. Her iki amacı gerçekleştirmeye çalışarak, literatürdeki taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın İSİG

etkilerini inceleyen çalışmalar ile bununla ilgili düzenleme ve politikaları inceleyen çalışmalar arasında var olan eklemleme bozukluğunun üstesinden gelmeye çalışılacaktır.

Taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın İSİG'e etkilerine, güvencesiz çalışmanın sağlık üzerine etkileri hakkındaki, daha geniş bir tartışma çerçevesinden bakılmaya ihtiyaç vardır. Küçültme/ iş güvencesizliği, geçici çalışma ve şartlı çalışma düzenlemelerinin işçilerin sağlığı üzerine olumsuz etkileri olduğuna dair azımsanmayacak ve giderek artan oranda uluslararası kanıt vardır.

Bu çalışmanın yazarları 7 yıl önce bu çalışmaya benzer bir derlemeyi çeşitli kategorilere (küçültme/ iş güvencesizliği, geçici çalışma, taşeronluk/ev eksenli çalışma, part-time çalışma ve küçük işletme) göre yapmışlardı. Önceki derlemenin sonuçlarına göre, derleme kapsamına alınan 93 çalışmanın %80'inin bulgular bölümünde, söz konusu istihdam düzenlemelerinin İSİG üzerine olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Geçici çalışma (olumsuz bulguların ağırlığı daha az bildirilmiştir) ve yarı zamanlı çalışma (az sayıda çalışmada olumlu etkiler bulunmuştur) dışındaki diğer tüm kategorilerde negatif bulgular elde edilmiştir.

2001'de yapılan önceki derlemeden bugüne kadar geçen süreçte, küçük işletmeler (çoğu taşeronlar, özellikle de kendi hesabına çalışanlar ve mikro işletmeler), yarı zamanlı çalışanlar, taşeronlar ve ev eksenli çalışanlar üzerine yapılmış başka bir derlemeye ulaşılamamıştır. Bu çalışma taşeronluk ve ev eksenli çalışmaları gözden geçirerek bu açığı doldurmayı amaçlamıştır. Bu derleme önceki derlemenin basit güncellenmiş bir hali değildir. Önceki derlemeye alınan çalışmaları birlikte daha yeni çalışmaları ve literatürün

*Quinlan M, Bohle P. (2008). *Globalization, Neoliberalism and Health. Under Pressure, Out Of Control, or Home Alone? Reviewing Research and Policy Debates on The Occupational Health and Safety Effects of Outsourcing and Home-Based Work International Journal of Health Services, Vol 38, no 3: 489-524.*

**Arş. Gör. Dr., Kocaeli Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.

daha detaylı bir şekilde taranmasını içermektedir. Bu derlemede, derlemeye alınan çalışmaların nitelikleri de gözetilmiş ve tüm çalışmalar iki kez süzgeçten geçirilmiştir. Böylece aynı veri kaynaklarının iki kez kullanılması önlenmiştir. Ayrıca söz konusu çalışma düzenlemelerinin neden İSİG üzerine olumsuz etkileri olduğuna dair ipuçları yakalamak için farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek amacıyla daha detaylı bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Ulaşılabilir kanıtlardan sistematik bir derleme yapmak için, güvencesiz çalışmanın İSİG üzerine etkileri ile ilgili yayınlanmış araştırmalardan oluşan bir veri tabanı derlenmiştir. Bu derlemenin veri tabanı 1966 ile 2007 yılları arasında yayınlanmış 190'dan fazla çalışmayı içermektedir. Bu çalışmalar online bibliyografik veri tabanları ve citation indeksleri (medline, social science citation index gibi), ilgili dergilerin elle taranması ve alıntı yapılmış referansların izinin sürülmesi (buna 1998'de Platt ve arkadaşlarının yaptığı derleme de dahildir) ile belirlenmiştir. Belirlenen çalışmaların çoğu dergilerde yer alanlardır. Bazıları akademik kitaplarda bölüm olarak veya araştırma raporları olarak yayınlanmışlardır.

Derleme kapsamına alınacak çalışmalar seçilirken, çalışmalar metodolojik niteliklerine göre süzgeçten geçirilmiş ve bir kereye mahsus olmak üzere aynı veri setine dayanan çalışmalar için tutucu bir yaklaşım benimsenmiştir. Metodolojiyi değerlendirirken araştırma teknikleri ile ilgili rehber çalışmaların doğasına uygun kriterler belirlenmiştir. Kesitsel araştırmalar için örnek büyüklüğü, örnek seçim tekniği ve kontrollerin veya karşılaştırma verilerinin uygunluğu incelenmiştir. Kohort araştırmaları için araştırmayı terk hızı veya veri toplama süresince örnekleme tutarlılığı göz önünde bulundurulmuştur. Niteliksel araştırmalar için veri toplama ve yorumlamanın görünebilen titizliği değerlendirilmiştir. Tüm çalışmalar için metodolojinin, belirlenen kriterlere uyup uymadığına karar verebilmeyi sağlayacak yeterlilikte, detaylı anlatılmasına gereksinim duyulmuştur. Önceki derlemeye taşeronluk/ev eksenli çalışma üzerine yapılmış 29 çalışma alınmıştır, bu derleme ise önceki derlemede yer almayan 7 çalışma dahil toplam 25 çalışmayı kapsamaktadır.

Çalışma bulgularını değerlendirmek için bulguları, özellikle İSİG ile ilişkili sonuç değişkenlerine odaklanarak, üç kategoride (pozitif, negatif ve karma) sınıflandırılmıştır. Sonuçların sosyal, örgütsel ve diğer kategorileri değerlendirilmemiştir. Eğer bir çalışmanın tüm bulguları İSİG üzerine olumlu etkilere işaret ediyorsa "pozitif" olarak, olumsuz etkilere işaret ediyorsa "negatif" ve hem olumlu hem de olumsuz etkiler bir arada ise "karma" olarak sınıflandırılmıştır.

Derlemenin amacına uygun olarak sadece alt sözleşme/taşeronluk ve ev eksenli çalışma ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. "Taşeronluk" bir kuruluşun işleri ihale ettiği bir sürece gönderme yapmaktadır

(bunu bir kamu sektörü yaptığıında özelleştirme anlamına gelebilir). Taşeronluk aslında anlaşılacağı üzere, yapılacak iş için alt sözleşme yapılmasını gerektirir. Alt sözleşme çok aşamalı olabilir ("alt sözleşme piramidi" olarak bilinir). Kiraya verilen bir işin tümü -veya daha sıradan bir kısmı- diğer taraflardan birine tekrar kiralanır. Böylece ortaya sözleşmeye dayalı anlaşmalardan oluşan karmaşık bir ağ çıkar, öyle ki işin (üretim veya hizmet sunumu) başlangıçta sorumlusu olan ile işi bizzat tamamlayanlar arasında altı veya daha fazla aşama olabilir. Örneğin giysilerin yapımı için yapılan sözleşmeler ağı, giysi hazırlayan bir dizi aracı arasında, bir ana bayi veya moda evinden ev eksenli çalışan bir terziye kadar genişletilebilir. Bir eşya üretimi veya bir hizmetin dağıtımı için yapılan alt sözleşmelerin karmaşık modelleri ülkeleri kapsayabilir ve bu düzenlemeler "tedarik zincirleri" olarak adlandırılır.

İsminden de anlaşılacağı gibi ev eksenli çalışma, bir işverenin işyerinde değil bir evde yüklenen işi tanımlamaktadır. Bazen ev eksenli çalışma işyerindeki işler için tamamlayıcı bir işleve sahip olur. Evde dosya okumak gibi çalışanların eve iş götürme pratikleri yeni bir şey değildir. Bilgi teknolojisi (bilgisayarlar, e-mail, internet), gerek iş hacminin planlanmış bir parçası olarak, gerekse de çalışma süresi boyunca işleri tamamlayamamış olmaya bir cevap olarak işin eve yansıtılmasını kolaylaştırmıştır. Son on yılda tamamlayıcı ev eksenli çalışma tipinin arttığına dair kanıtlar bulunurken, bu durum çok az araştırılmıştır. Bu çalışmada bu tip ev eksenli çalışmadan bahsedilmemiştir. Bu derleme ev eksenli çalışmanın başka bir formuna, yani evin işin tamamlayıcı bir parçası olmadığı, asıl yeri olduğu formuna yoğunlaşmıştır. Bu bireyin kendi evi olabilir (terzi ya da özel çocuk bakıcılığı örneğinde olduğu gibi) veya hizmetin sunulduğu kişinin evi olabilir (hemşirenin sağlık hizmeti ziyareti gibi).

Taşeronlar ve ev eksenli çalışanlar bu derlemede birlikte gruplanmıştır. Çünkü her iki kategori arasında çok önemli, buna karşın eksiklikler içeren çakışmalar vardır. Ev eksenli çalışanların çoğu bağımsız çalışır, bazıları alt sözleşme anlaşmaları altında çalışırlar. Tartışma bölümünde alt-işverenliğin diğer kategorileri ile ev eksenli çalışma karşılaştırılmıştır.

Bu derlemede alt-işverenlik/taşeronluk ve ev eksenli çalışma ile ilişkili İSİG sorunları ile ilgili politik tartışmalar ve düzenlemeler incelenmiştir.

Küçültme/iş güvencesizliği, geçici çalışma ve taşeronluk/ev eksenli çalışma ile ilgili 176 çalışmaya ulaşılmıştır. Bunların 128'i başta belirlenmiş olan çalışmaya alma kriterlerine uyuyordu ve bu 128 çalışmanın da 28'i alt-işverenlik/ev eksenli çalışmanın İSİG etkileri ile ilgiliydi. Bu sayı aynı veri setine dayalı çalışmaların ayıklandığı bir ileri aşamada 108'e indirilmiştir, bunların da 25'i alt-işverenlik/ev eksenli çalışmanın İSİG etkileri ile ilgiliydi.

Alt-işverenlik ve ev eksenli çalışma ile ilgili 25 çalışma 9 ülkede yürütülmüştür. Bunların 5'i ABD'de, 4'er UK, Danimarka ve İsveç'te, 3'ü Avustralya'da, 2'ser Kanada ve Fransa'da, birer tane de Finlandiya ve Norveç'te yürütülmüştü. Spesifik sanayilere yoğunlaşan çalışmalardan 6'sı sağlık sektöründe, 4'ü inşaat, 4'ü madencilik ve petrokimya sanayinde, 5'i hava ve kara yolu taşımacılığında, 4'ü kamu sektöründe, 2'si elektrik üretimi ve dağıtımında, 1'i iletişim ve medya'da, 1'i konaklama endüstrisinde, 1'i imalat ve 1'i eğitimde yürütülmüştür. Bir çalışmada sanayi açıkça belirtilmemiştir ve 1 çalışma da çoklu, açıkça belirtilmemiş sanayilerin verilerine dayanmaktadır. Birincil verilere dayanan çalışmalardan 8'i kesitsel, 8'i niteliksel, 3'ü kohort araştırma tekniğini kullanmıştır. İSİG etkilerini değerlendirmek içinse, 10'u iş kazası sayılarını, 7'si subjektif sağlık ölçümlerini, 2'si objektif sağlık ölçümlerini kullanırken, 4'ü algılanan riski ve 5'i İSİG bilgi veya uyumunu ölçmüştür.

Bulgular ve Tartışma

Derleme kapsamında kalan 108 çalışmanın 92'si (%85) iş güvencesizliği, geçici çalışma veya alt-işverenliğe bağlı İSİG sonuçları ile ilişkiliydi. Bu derlemede de önceki derlemeye benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Alt-sözleşme/ev eksenli çalışmanın İSİG etkileriyle ilgili 25 çalışmanın 23'ünde bulgularda negatif etkiler bulunurken, 2 çalışmada karma etkiler saptanmıştır. Bu 25 çalışmanın 9'u ev eksenli veya evde bakım işi ile ilgiliydi. Bunların da 8'inde negatif bulgular, 1'inde karma bulgular saptanmıştır.

Şartlı çalışmanın bu derlemede ele alınan formları üzerine yapılan çalışma sayısında, 1998-2000 arasındaki mini dalga (toplam 12 çalışma) ile karşılaştırıldığında, 2001'den bu yana (toplam 7 çalışma) bir azalma görülmektedir. Bu eğilim, neredeyse hepsinde aynı olan olumsuz bulgulara yönelik politik müdahaleler ile taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın dünya çapındaki büyümesi göz önüne alındığında, kaygı vericidir.

Araştırmalar gözden geçirilken bir dizi eksiklik de görünür hale gelmiştir. Bu eksikliklerden ilki cinsiyet ayrımı veya çatallanmasıdır (bifurcatio). Alt-sözleşme ve taşeronluk üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu erkek çalışanların baskın olduğu, inşaat gibi tehlikeli olan meslek ve endüstrilere odaklanmışken, normal olarak, ev eksenli çalışma ile ilgili çalışmalarda kadın çalışanlar baskındır. Bu iş piyasasında benzer bir çatallanmayı yansıtabilir fakat alt-işverenliğin büyümesi (özellikle de hizmet (temizlik, eğitim ve yayıncılık) sektöründe), bu çeşit düzenlemeler altında çalışan daha fazla kadın anlamına gelmektedir. Hem taşeronluk hem de ev eksenli çalışmada toplumsal cinsiyetin etkileri, özellikle de güvencesiz istihdam biçimlerinde cinsel farklılıklara değinen diğer çalışmalarda, ev eksenli çalışmanın bazı biçimlerinde cinsel sömürünün baskın olması ve orantısız olarak kadınlar üzerinde emek piyasasındaki değişikliklerin

etkilerinin çok fazla olması konusunda daha dikkatli olunması gerekir.

İkincisi, gözden geçirilen çalışmalar, kayıtlı veya beyana dayalı yaralanmaları, hastalıkları, tehlikeleri, mesleki şiddet ve psikolojik iyilik hali ve işveren politikaları ve İSİG yasaları hakkında bilgi ve bunlara uyumu içeren bir dizi İSİG indekslerini içermektedir. Fakat çalışmaların sayısı farklı indeksler açısından bulguları karşılaştırmak veya örneğin taşeronluğun belirli tehlikelere maruz bırakıp bırakmadığına dair daha genel sonuçlara ulaşmak veya evde bakım hizmeti veren çalışanların hastanede çalışan meslektaşlarına göre mesleki şiddet ve cinsel taciz açısından daha fazla risk altında olup olmadığını değerlendirmek için çok azdır.

Üçüncüsü, son nokta ile uyumlu olarak, daha sistematik araştırmaların daha büyük bir gövdesinden açıklanmaya ihtiyacı olan başka alanlar olduğudur. Mesela ev eksenli çalışmanın etkilerini alt-işverenliğin diğer formlarından ayırt edecek, hem alt- işverenlik hem de ev eksenli çalışmayı istihdam durumu ve işletme büyüklüğü veya mülkiyete göre ayırt edecek ve farklı işveren pratikleri veya düzenleyici rejimlerinin bu sonuçları etkileyip etmediğini değerlendirecek çalışmalardır. Örneğin, çalışanın primer işverenin bir işçisi olarak kaldığı bir durumda (taşeron bağımsız çalışan veya ajans çalışanı olmanın tersine) işin eve yer değiştirmesinin riski etkileyip etkilemediğini öğrenmeye ihtiyacımız vardır. Özellikle kullanımlarındaki yaygın artışa rağmen çok az çalışmanın yapıldığı yerel yönetimlerdeki alt sözleşmeler ve rekabetçi ihaleler gibi alanlarda daha endüstriyel spesifik çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca, bir taşeron çalışanın (bağımsız çalışan veya işçi) istihdam durumu veya işletme büyüklüğü İSİG'i etkiler mi? Bu derlemenin evde bakım çalışanlarını ve bazı farklı istihdam durumu kategorilerindeki çeşitli çalışmaları tesadüfen içermesine rağmen bu İSİG etkileri değerlendirilirken dikkate alınmamıştır. Diğer taraftan, kendi hesabına çalışma ve küçük işletmelerin İSİG etkilerine dair bir miktar çalışma olmasına rağmen bu çalışma taşeronluk zincirinin daha küçük bir bölümüne tekabül eden kendi hesabına çalışanları ve mikro işletmeleri nadiren dikkate almıştır. İlişkili bir başka nokta ise, kendi hesabına çalışanların işçilere göre daha uzun çalışma eğiliminde olduklarının bilinmesine rağmen, çalışma saatlerini dikkate alırken yaygın bir hatanın yapılmasıdır. Diğer kritik potansiyel faktör ise ödeme sistemidir. Parça başı ödeme sistemleri -bağımsız çalışanlarda (inşaat çalışanları ve kamyon şoförleri gibi) yaygın ama onlara özgü olmayan- olumsuz İSİG sonuçları ile ilişkilidir. Evde çalışmanın tamamlayıcı iş olarak yapıldığı durumun primer iş olduğu duruma göre etkilerinin değişip değişmediğini araştıran çalışmalara ihtiyaç vardır. Son olarak, taşeronluğun yapılandırılmış bir formu olan acentelik (bayilik) çalışmasının daha spesifik incelenmesine ihtiyaç vardır. Bu alanla ilgili hiçbir başlık bulamadık.

Araştırmadaki dördüncü eksik ise bu derlemedeki çalışmaların taşeronluk ve işin eve transferini aynı alan olarak ele almasıdır. Fakat işveren imalatı sadece ülke içinde değil ülkeler arasında -son zamanlarda özellikle hizmet faaliyetlerinde (tele çalışma yoluyla)- hareket ettirebilmek için iletişim ve ulaşımdaki ilerlemelerden faydalanmaktadır. Belirli bir odak, faaliyetlerin çalışma standartlarının daha kötü olduğu daha güçsüz, "patronla dost" yasal düzenlemelerin olduğu ülkelere kaydırılmasıdır. Her ne kadar bu etkiler geniş ölçüde ifade edilse de, belirli bir organizasyon veya sanayide İSİG etkilerini araştıran sistematik çalışmalar bulunmamıştır.

Güvencesiz çalışma düzenlemelerinin spesifik tiplerinin İSİG etkilerinin değerlendirilmesinin değerine rağmen gerçekte farklı pratikler ve çalışma düzenlemeleri arasındaki etkileşimlerin yaygın olduğunun farkına varılması gerekmektedir. Örneğin, kamu sektörü faaliyetlerinin özelleştirilmesi, hem küçültme ve alt sözleşmelere hem de bir hükümet dairesi tarafından bazı aktiviteler için alt sözleşme yapılmasına neden olmaktadır. Otel çalışanlarının ergonomik yükü üzerine Siefert ve Messing'in çalışması, sözleşmeli veya geçici personelin artırılması ve alt sözleşmelerin bir kombinasyonuna akışının arttığını göstermiştir (bu durum aynı zamanda çalışan dayanışma ve direnç alanını etkileyen göçmen işçiliğindeki bir kaymadan etkilenmektedir). Belirtilmiş olduğu üzere, kendi adına çalışanların ve mikro işletmecilerin İSİG değerlendirmesi, alt sözleşme ağındaki lokalizasyonlarının onların İSİG'i korumadaki kapasitelerini etkileyip etkilemediğinin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Göçmen/kayıtsız işçilerin İSİG'leri için de benzer bir noktaya dikkat edilmelidir. Bu alandaki birkaç çalışma, tarımsal çalışma gruplarına tabiyet veya günlük çalışma gibi alt sözleşme ağının bir parçası olarak güvencesiz çalışmanın etkisinde detaylı tanımlama vermektedir.

Aslında çoğu çalışma, şartlı çalışanların bir veya iki kategorisi ile bir kontrol grubu olarak güvenceli çalışanları karşılaştırarak güvensiz çalışmanın İSİG etkilerini ölçmeye çabalamıştır. Fakat çalışanlar, kalıcı işlerde çalışıyor olsalar bile "esnekliğin" hüküm sürdüğü iş piyasasında kendilerini güvende hissetmezler ve güvencesiz çalışanların büyük çapta olması bir sanayide çalışan tüm işçiler için zamanla İSİG'de kötüleşmeye neden olabilir. Bu derlemedeki bir dizi çalışma bu etkileri tanımlamıştır. Örneğin uzun yol şoförleri ile ilgili bir çalışma tedarik zincirinin en tepesinde yer alan mülkiyet sahibinin en kötü İSİG bulgularına sahip olduğunu fakat küçük firmalarda çalışan işçi şoförlerin ise bir miktar daha iyi bulgulara sahip olduğunu bulmuştur. Ek olarak, işçi şoförler için şartlı (gezi başına) ödeme sistemlerinin -kendi mülkiyetine sahip şoförlerle rekabet nedeniyle- artan kullanımı tüm şoförler için iş yoğunluğu ve yorgunluk, illegal ilaç kullanımı gibi problemleri de kapsayan iş koşullarının bozulmasında artışa neden olmaktadır. Atık toplayıcılarla ilgili Saksvik ve Gustaffson'un çalışması

hizmetlerin kısmi bir alt sözleşme/özelleştirmenin, özel işletmenin kadro ve iş yükü seviyesine yaklaşmak için, bir sizi sağlıkla ilişkili emeklilik ve artmış absenteizmle sonuçlanarak, kalan kurum içi hizmetin nasıl yeniden bir organizasyonuna yol açtığını belirtmiştir.

Aynı zamanda göz önüne alınması gereken dışsallıklar söz konusudur. Kamusal ulaşımın taşeronlaştırılmasına dair Hasle'in yaptığı çalışma artmış absenteizmin hizmetlerin kalitesini etkilediğini bulmuştur. Ayrıca kamyonla uzun yol taşımacılığı yapılan yerlerdeki yoğun rekabetin yolları kullanan diğer sürücülerine riske soktuğunu ileri sürmüştür. Bu gözlemler, hastanelerdeki azalmış personel sayıları ile artmış hata ve infeksiyon hızlarını ilişkilendiren çalışmalara benzerdir. Personel azaltımı bu problemleri artıran ve hasta karışımındaki değişiklik, kurumların aşırı kalabalıklaşması, kayıtlı hemşireler gibi gruplar tarafından icra edilen işlerin kompozisyonundaki değişiklikler, geçici ve kiralık personel kullanımındaki büyüklük ve multi rezistan nazokomiyal bakteriel infeksiyonlardan kaynaklanan diğer iş yükü taleplerini içeren diğer değişikliklerle örtüşmektedir. Sağlık hizmeti işlerini küçültme ve eve transfer etme, hasta ve personeli kapsayan ciddi kazaların rapor edilmesini olumsuz etkileyebilir ve bunlar yeni ve lojistik bakım gerektiren sürveyans sistemlerini gerektirir.

Birçok açıdan, yukarıda tanımlanan araştırmadaki eksiklikler, güvencesiz istihdam ve onun işçilerin sağlık ve iyilik halleri üzerindeki etkilerine dair çok boyutlu kurguları daha iyi kavramak amacındaki henüz öncü durumunda olan çabaları yansıtmaktadır. Fakat ille de aranacaksa, taşeronluk ve ev eksenli çalışmadaki sorun çok önemlidir çünkü yayınlanmış araştırmalarda sadece yavaş bir büyüme vardır ve çalışmaların çoğu çok basit veya daha karmaşık analizlere imkan vermek için çok izoleler. Daha öncelikli olarak, belki de güvencesiz çalışmanın farklı kategorilerinin etkileri sadece, işin örgütlenmesinde bunlara (örneğin, kendi hesabına veya ev eksenli çalışanlar dahil, sözleşmeleri farklı olan ve çalışanların ekseri daha küçük birimi olan taşeronluk alt sözleşme anlaşmalarına neden olmaktadır) neden olan işletme uygulamaları ve biçimlerine dikkat edildiğinde anlaşılabilir.

Yukarıdaki tartışmada ima edilen "neden taşeronluk ve ev eksenli çalışma sağlığı bozar" şeklinde daha köklü bir sorudur. Daha önceki derlemede, güvencesiz çalışmanın işçi sağlığının altını nasıl oyduğuna dair daha az sistematik bir çalışma yürütüldüğü belirtilmiştir. "İş baskısı" ve "girişim ödülleri" modellerinin her ikisinin birden kabul görebilmesine rağmen, geçmişteki iş kontrolü anlayışı çok dar görüşlü idi ve alt sözleşme düzenlemelerinde iş kontrolü, kaynakların kontrolü ve organizasyonel kontroldeki karmaşık etkileşimleri yakalamak için çok yönlü bir iş kontrolü anlayışına gereksinim vardı. Bu derlemedeki birkaç çalışma tesadüfen de olsa bu tür bir etkileşimi saptamıştır. Örneğin, kendi hesabına çalışan tekstil çalışanları ve kamyon şoförlerinin anlamlı iş kontrolüne

rağmen ekonomik bağımsızlık ve tedarik zincirinin en üstünde yer alan asıl yüklenicilerin organizasyonel baskıları, işçinin işi konusunda yetkisi olmadığını göstermiştir. Çok yakın geçmişte, Clarke ve arkadaşları, güvencesiz çalışma ve onun sonuçları (bilhassa işlerin devamlılığı ve işsizlik periyotları, iş aramada harcanan zaman ve enerji, çalışanlar için ulaşılabilir sosyal destek kaynakları) ile ilişkili iş güvencesizliğini daha açıkça dikkate alan bir çalışma-baskı modeli önermişti. Bu model, güvencesizliği, emek piyasası deneyimlerinin yörüngesinin doruk noktası olarak görme avantajına sahiptir. Böylece çalışanların iş yaşamı hikayelerinin ortaya çıkarılması ihtiyacı doğmaktadır. Aralıklı istihdama ilişkin eski bir çalışma, alt üst olmuş çalışma hikayeleri olan işçiler arasındaki farklılıkları belirlemiştir ve sonra güvencesizliğin ve onun sağlık etkilerinin daha incelikli ve anlamlı bir resmini oluşturmak için bunları gruplamaya çalışmıştır.

Aynı zamanda bu derlemede -ekonomik baskı/ödül baskısı, düzensizlik ve denetimde aksaklık- şeklinde bir "üç faktör modeli" kurulmuştur. İlk faktör, parça başı ve diğer şartlı ödeme biçimlerinin yanı sıra bağımsızlık/ iş güvencesizliği baskısını da içermesine rağmen, zaten buraya kadar ifade edilenlerle açıkça örtüşmektedir. İkinci ve üçüncü faktörler, her ne kadar Clarke ve arkadaşları emek piyasası üzerindeki kurumsal ve denetimsel bazı etkileri toplamış olsa da, biraz önce tartışılan modellerden tartışmalı olarak eksiktir. Her iki faktörün, taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın işçi sağlığını nasıl etkilediğinin potansiyel olarak kavranmasını sağladığını ileri sürebiliriz. "Düzensizlik" indüklemeye, eğitim ve denetim düzenlemelerinin zayıflatılmasına; çalışanlar arasında formal ve informal bilgi akışının ve İSİG yönetimini parçalanmasına; çalışanların kendilerini korumak için örgütlenmede yetersiz ve bir başına bırakılmasına neden olmaktadır. "Denetimde aksaklık" asgari çalışma standartlarının temin edilmesi, işveren sorumluluğunun pay edilmesi ve parçalanmış bir emek piyasasında yasaların izlenmesi ve uygulanmasındaki zorlukları içermektedir. Taşeronluk ve ev eksenli çalışmayla ilgili kanıtlar bu faktörü artırmaya alışıksa da, araştırmalar şimdiye kadar geçici çalışanlarla sınırlandırılmıştır. Toparlayacak olursak taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın işçi sağlığını nasıl etkilediğine ilişkin çalışmalar halen sınırlılığını korumaktadır.

Alt-sözleşme/Taşeronluk ve Ev Eksenli Çalışmaya Dair Düzenleyici ve Politik Tartışmalar

Bu derlemede yer alan çalışmalara ek olarak alt sözleşme ve ev eksenli çalışmanın güvenceli çalışanlar için mevcut olan ve yaralanma durumunda tazminat ve rehabilitasyon sağlanması ile ilgili düzenlemelerin altını oyduğuna dair kanıtlar, giderek büyüyen bir hacme ulaşmıştır. Birçok ülkede İSİG yasaları ve uygulama programları büyük işyerlerinde, doğrudan bir işveren tarafından istihdam edilen ve nispeten güvenceli çalışanlar için düzenlenmiştir. Taşeronların kullanımı ile oluşturulan daha zayıflatılmış ve karmaşık

yönetim zincirleri, kiralı iş gücü ve ev eksenli çalışanlar bu yasaların biçimlendirilmesi ve tamamlanmasında önemli zorlukları temsil etmektedirler. Bu çeşit çalışma düzenlemeleri, işverenler arasında, özellikle de kimin özel görevleri (yasal zorunluluklar) olduğu ve şartları sağlamak için sınırlı bir kapasite ve bağlılık ile küçük işletmelere katkıda bulunduğu hususunda, mevzuatın gerektirdikleri ile ilgili kafa karışıklığı ve çelişkili özendiriciler üretmektedir. Bu problemlerin birleşimi, taşeronlar ve ev eksenli çalışanlar gibi şartlı çalışanlar arasında, onların istihdam durumu ve İSİG ve işçi tazminatları ile ilgili yasal haklar ve yükümlülükler tam bir keşmekeştir.

Ülkelerin çoğunda kendi hesabına çalışan birçok taşeron ve ev eksenli çalışanların bazıları, minimum ücret ve maksimum çalışma saatleri üzerine yasal çalışma standartları kapsamının dışında kalmaktadır. Tele çalışanlar gibi diğerlerine verilen yasal koruma ise belirsiz ve değişkendir (istihdam durumuna ve işin konumuna bağlı olarak). Kapsam sorunu, çalışanların yasal haklarını gizlemek amacıyla onları kendi hesabına çalışan kişilere dönüştürmek amaçlı planlı girişimlerle veya farklı yasa maddeleri (endüstriyel ilişkiler, İSİG, işçi tazminatları ve vergilendirme) altında "işçi" tanımlarının tutarsız kümeleriyle artırılmaktadır. Sözleşmeli işçilerin, göçmen günlük işçilerin ve diğer geçici işçilerin çok yüksek oranda kullanıldığı inşaat gibi sanayilerde bu, bir başka dışsallığı temsil etmektedir, çünkü kaza maliyetlerinin önemli bir kısmı işverenler ve işçi tazminatlarından ziyade işçiler, onların aileleri ve toplumdan kaynaklanır. Bu ve diğer (imalat gibi) sanayilerdeki işverenler bilerek tehlikeli faaliyetlerden çekilebilirler, böylece işçi tazminatlarından "etkilenişi" azaltarak deneyim değerlendirmesinin kullanıldığı yerde bir şeyler daha da cesaretlendirilir. Sonuçta, çalışanların alt sözleşme yoluyla daha küçük işletmelere kaydırılması yaralanmış işçilerin işe dönecekleri oranı azaltır, çünkü işe dönüş hızları ve alternatif iş olanakları küçük işletmelerde genellikle daha azdır.

Taşeronluk ve ev eksenli çalışma aynı zamanda, kazaların ve diğer İSİG sonuçlarının kayıt altına alınmasını, bu nedenle de bilinen veya resmi, iş kazası ve hastalık sıklığını etkiler. Şartlı çalışma, önlem alınması, işçi sağlığı hizmetleri ve rehabilitasyonu etkileyen kayıt sorunlarını ağırlaştırabilir. Denver Uluslar arası havaalanını inşa eden 769 yüklenici firma ve 32000 işçinin istihdam ve tazminat talebi kayıtlarıyla yapılan bir çalışma kaza hızlarının İş Gücü İstatistikleri Bürosu tarafından yayınlananın iki katı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tutarsızlık en çok küçük işletmelere ilişkin olarak bildirilmiştir. Benzer şekilde ABD petrokimya sanayinde yapılan eski bir çalışmaya göre hem hükümet (İş Güvenliği ve Sağlığı Dairesi) müfettişleri hem de birçok fabrika müdürü sözleşmeli çalışanlar arasındaki kaza verilerinden yoksundur ve bazı yöneticiler tarafından toplanan verilerle ilgili güvenilirlik sorunları söz konusudur. Çalışmalar endüstrilerde veya taşeron ve küçük firmaların yaygın

olduğu inşaat ve fabrika bakımı gibi faaliyetlerde, sağlık sürveyansı sorunsalına işaret etmişlerdir.

Bu sorunlara hükümet ve düzenleyici kurulların müdahalesi düzensiz ve kısmi olmuştur. Kimi zaman yanıt, taşeronluğun etken bir faktör olduğu bir dizi iş kazası felaketini izleyen halk protestosu veya ortak bir birlik ve toplumsal kampanya ile sağlanmıştır. Aslında bazı olaylar taşeronluğun potansiyel olarak tehlikeli sonuçlarının delil grafiğini sağlamıştır. Örneğin, 1980'lerin sonunda ABD'de petrokimya fabrikalarındaki çok sayıda ölümle sonuçlanan patlamalar yeni bir güvenlik standardı sürecinin uygulanmasına neden olmuştur. 123 işçinin öldüğü, Aleksander Kielland açık deniz petrol sondaj kulesi felaketi "iç kontrol" olarak bilinen sistematik, titiz bir İSİG yönetimi uygulamasının hemen başlamasına yardımcı olmuştur. Fakat Woolfson'un Birleşik Krallık açık deniz petrol sanayinin ileri gelenlerinde yapmış olduğu çalışmaya göre, çok ciddi kazalar veya diğer ülke örnekleri bile, her zaman sözleşme ile ortaya çıkan riskleri dikkate alan yasal bir müdahale yaratmamıştır. 2001 Eylül'ünde Fransa, Toulouse'de AZF kimya fabrikasındaki patlama 21'i işçi (bunlarında 13'ü taşeron) toplam 30 kişinin ölümüne neden olmuştur. Resmî soruşturma komisyonu yüklenici firmanın güvenlik yönetimi ile ilgili sorunların kazada kritik bir faktör olduğu ve Seveso olarak adlandırılan önemli tehlike merkezleri üzerine yapılan çok sıralı alt sözleşmelerin yasaklanması önerisini karara bağlamıştır. Fakat güncel neoliberal baskın politikalar içerisinde, alt işverenliğin bu şekil yaygın kabulü, bu önerinin benimsenmeyeceğinden bahsetmektedir. Benzer şekilde, kayıt dışı çalışan 13 Çinli milye toplayıcı, 2004 yılında Kuzey İngiltere'deki yetersiz ekonomik büyüme ile batmışlardır, buna yapılan sınırlı müdahale, gıda endüstrisinde isteğe bağlı bir "ustabaşı" yasaının uygulanması olmuştur.

Alt sözleşmeli çalışanların kimi hassas gruplarını korumak için bazı yasal müdahaleler olduğuna dair kanıtlar vardır. Bu insiyatifler, Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da bir yüzyıl önceki anti-sweathop (çalışma şartları kötü işyeri karşıtı) kampanyalarıyla kıyaslanan ortak birlik ve toplumsal hareketlerden kaynaklanmışlardır. Örneğin, Avustralya'daki parça başı çalışan tekstil işçilerini koruyucu yasalar yalnızca minimum çalışma standartları (ücretler, saatler), İSİG ve işçi tazminatı haklarını getirmekle kalmamış aynı zamanda, aracıardan daha çok tedarik zinciri veya alt sözleşme piramidinin en üstündeki yasal yükümlülüğe odaklanmıştır. Uyum, ticari alt sözleşme düzenlemelerinin her bir aşaması ile eşleşen bir bildirim sistemi aracılığıyla garanti edilir. Az gelişmiş yasal düzenlemeler, kitalar arası kamyon taşımacılığının içine yerleştirilmiştir.

Avrupa Birliği'ndeki Eski Kimyasal Kontroller (REACH), tedarik zincirleriyle ilgili küçük işletmeleri etkileyen önemli hükümlere sahiptir. Burada belirtilen (ve diğer) insiyatifler istisnai görünürken, onlar "satıcı" yükümlülüklerini tamamen Avustralya ve diğer bazı ülkelerdeki (ABD olmamasına rağmen), İSİG

yasalarının görevleri içine oturtmaktadır. Bunlar çok önemlidir, çünkü muhalefete rağmen bu sorunları dile getirecek eylemler yapılabileceğini ve tedarik zincirlerinin düzenlenebileceğini kanıtlamaktadırlar.

Sözleşme düzenlemelerinde işçileri koruma anlamına gelen daha ileri önlemler hükümet ihalelerinde asgari çalışma standartlarını hüküm altına almayı içermektedir. Bazı ülkelerin (ABD dahil) çeşitli gereksinimleri varken, denetleme ve şartları sağlama düzeyleri çoğu kez sorunludur. Diğer politik müdahaleler, asıl yükleniciyi taşeronlarının asgari İSİG standartlarına uyum sağlamasını gereksindirecek şekilde teşvik etmeyi ve ayrıca yüksek devir hızı ve çok işverenli işyerleri sorununu çözebilmek için, mobil yerinde eğitim programlarına uyum sağlamayı içermektedir. Kıymetsiz olmamakla birlikte bu önlemler, genel bir etki sağlamak için çok küçük ölçekli ve kısa ömürlüdürler veya taşeronluk ile ilişkili köklü sorunlardan ziyade özel semptomları (yetersiz eğitim vb.) dile getirirler.

Tedarik zinciri mevzuatı içinde alt sözleşme ağlarını kontrol etmedeki en ağır güçlüklerden birisi bu ağların çoğu kez, belirli bir ülkenin yasal yetkilerinin dışında, uluslararası genişlemeleridir. Bu yasal açık, uluslararası ticaret anlaşmalarında (Dünya Ticaret Örgütü'nün aracı oldukları gibi) hükme bağlanmış çalışma standartlarının yokluğu, Uluslararası İşçi Örgütü'nün (ILO) üç parçalı yapısı ve yaptırım gücünün zayıflığı ile söz konusu çalışma standartları Avrupa Birliği ve NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) gibi bir serbest ticaret bölgesine dahil edildiğinde bile etkin bir yaptırım gücünün olmaması nedeniyle kritiktir. Dünya Sağlık Örgütü için hazırlanan istihdam durumları ile ilgili eski bir raporda belirtildiği gibi, ortak sosyal sorumluluk ve iyi devlet yönetimi anlayışı içinde, kendi tedarik zincirlerinin özdenetim kurumlarının alternatifi olarak teşvik edilen gönüllü denetim sürdürülebilir bir şey değildir.

Ev eksenli çalışmanın yeniden ortaya çıkması ve tele çalışmanın ortaya çıkması, hem araştırmacılar hem de politikacılar için büyük zorluklar içeren, daha farklı ve geçici bir grup işyeri veya iş alanının yayılmasının iki örneğidirler. Hükümetin İSİG kurumları bu tip çalışma organizasyonlarının tehditlerinden haberdar değildir. Örneğin, Birleşik Krallık sağlık ve güvenlik komisyonu tarafından hazırlanan bir rapor, İSİG yasalarının bir dizi "atipik" çalışmayı kapsamasına rağmen standartların uygulanmasının bir sorun haline geldiğini belirtmiştir.

Evde bakımla bağlantılı çalışmalar iş, stres, kas iskelet bozuklukları, iş yoğunluğu, iş güvencesizliği, ödüllerin ve iş doyumunun azlığı ve hem hizmet kalitesi hem de iş gücü sirkülasyonu sorunlarının birbiri ile bağlantısını vurgulamışlardır. Bununla bağlantılı olarak sağlık sektöründeki çalışmalar, küçültme ve taşeronluğun sadece kaza, psikolojik bunalım, tükenme ve mesleki şiddet insidans artışına değil aynı zamanda sağlık personelinde davranışsal ve

tutumsal değişiklere olanak veren basamaklı etkiler ileri sürmektedirler. Hastalar ve sağlık çalışanları üzerindeki olumsuz etkiler işçi aileleri için yankı uyandırmaktadır. Son olarak bazı çalışmalar sağlık hizmetlerinde taşeronlaştırmanın kaliteye olan etkilerine değinmişlerdir. Ama yine de sağlık sektöründe baskın olan neoliberal yönetim söylemi tartışmasız bir şekilde süregitmektedir.

Yukarıda tanımlanan ilişkiler hiçbir suretle evde bakım ve sağlık hizmetine sınırlandırılmamıştır. İstihdam biçiminin (geçici çalışma ve kendi hesabına çalışma dahil) çalışanların örgütsel bağlılıklarını etkilediğini gösteren araştırmaların hacmi giderek artmaktadır. Fakat bu ilişkiler, bu tür iş düzenlemelerinin sosyal ve sağlık etkileri ile ilgili politik tartışmalarda görmezden gelinmektedir.

İSİG literatürü taşeronluk ve ev eksenli çalışmayı görmezden gelme eğilimindedir. Çünkü bağımlı taşeronlardan ziyade kendi ayakları üzerinde duran kuruluşlar olarak büyük şirketler ve küçük firmalara odaklanmıştır. Her halükarda bu tür küçük firmalar zaman, kaynaklar veya stres yönetim programları gibi şeyleri uygulama kapasitesinden mahrumdurlar. Büyük şirketlerin, işlerini taşeronlaştırmaları nedeniyle, İSİG uzmanı istihdam etme konusundaki kapasite ve istekleri azalmıştır. Dolayısıyla bu muhtemelen İSİG uzmanı istihdam sayılarındaki azalmaya katkıda bulunmaktadır. Bu gözlemler sadece, iş yerinde sağlık ve güvenliğe daha sofistike müdahaleleri öneren kamusal söylem ile giderek eski İSİG standartlarını bile korumada güçlük çekilen, karmaşık alt sözleşme ağları ve parçalanmış çalışma mekanları ile karakterize olan emek piyasası arasındaki uyumsuzluğu aydınlatmak için yapılmıştır.

Sonuç

Bu makalenin amacı taşeronluk ve ev eksenli çalışma üzerine yayınlanmış kanıtları ortaya koymak ve bu düzenlemelerle ilgili politik tartışmaları incelemektir. Son 20 yılda taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın İSİG etkileri ile ilgili yürütülen uluslararası çalışmaları gözden geçirilmiştir. Çalışma metoduna dayalı olarak kalite süzgecinden geçirdikten sonra 25 çalışma ele geçirilmiştir-bunların 16'sı taşeronluk, 9'u ev eksenli çalışma üzerinedir. Analizler çalışmaların %92'sinde olumsuz İSİG bulguları ortaya çıkarırken, 2 çalışmalarda sonuçlarında karma etkiler bulunmuştur. Bu çalışmalar ayrıca bu negatif sonuçların nedenlerine dair ipuçları sağlayıp sağlamadıkları da incelenmiştir. Ek olarak taşeronluk ve ev eksenli çalışma arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da karşılaştırılmıştır. Bu derleme rahatsız edici kanıtlara rağmen son yıllarda taşeronluk üzerine yapılan çalışmaların ağırdan alındığını ortaya koymuştur. Daha ileri araştırmalara gereksinim hissettiren bir dizi kritik eksik ve alt sözleşmelerle ilişkili olarak daha geniş sağlık maliyetlerinin altını kendiliğinden çizen bir dizi güçlük ve dışsal ekonomik etkiler ile gelecek çalışmalar için dikkatli çalışma düzenlemelerine ihtiyaç tanımlanmıştır.

Kritik bir soru alt-sözleşme/taşeronluk ve ev eksenli çalışmanın hangi mekanizmalarla sağlığı etkilediğiyle ilgilidir. Bunun üzerine sınırlı araştırmalar olmasına rağmen bu derleme, bu çalışma düzenlemeleri ile ilgili ileri araştırmaları gerektiren üç sorumlu faktör tanımlamıştır. Birincisi, taşeronların ve en azından bazı ev eksenli çalışanların, artmış iş yoğunluğu ve İSİG'de tavizlerle sonuçlanan, ekonomik ve ödül baskısını sıklıkla hissetmeleridir. İkinci faktör, düşük eğitim ve denetim, çok sayıda işverenin olduğu işyerlerinde çalışanlar arasındaki yetersiz iletişim, yönetim sistemlerinin parçalanması, kolektif sorunları dile getirmede azalmış kapasite ve yetersiz personel ve güvenlik protokollerinin olduğu olumsuz çalışma koşullarında işlerin yürütülmesi ile ispatlanan düzensizliktir. Üçüncü faktör, bu çalışanlar için daha az düzenleyici koruma olmasıdır. Çünkü taşeronluk ve ev eksenli çalışma mevcut düzenlemeleri zayıflatır ve zaten gergin olan denetim kurullarına ilave lojistik gereksinimler çıkarır. İşin konumunu değiştirmek, icra edilen işler altındaki sözleşmeli anlaşmalar ve işleri yürüten işyerlerinin büyüklüğü, ekonomik gücü ve bağımsızlığı, gizli veya sosyal olarak belirsiz bir durum değildir.

Hükümetler taşeronlaşma ve ev eksenli çalışmanın olumsuz etkilerine dair kanıtları veya bu tür düzenlemelerle ilişkili daha geniş dışsal ekonomik etkileri ve dışsallıkları yasalarında veya politikalarında sınırlı olarak dikkate almaktadırlar. Bunun asıl nedeni piyasa ilişkilerini önceleyen ve buna katkı koyan sosyal eşitsizlikleri görmezden gelen, hem ulusal hem de küresel politik gündemde baskın olan neoliberal ideolojidir. Ayrıca, örgütlü emek ve kolektif sosyal hareketler taşeronluk gibi çalışma süreçlerinin artışıyla beraber zayıflatılmıştır. Buna karşın, taşeron veya ev eksenli çalışanların İSİG riskleri ve sömürülmesi üzerine kamusal politikaları zorunlu kılan başarılı seferberlikler meydana gelmiştir. Minimum emek standartlarına entegre olan ve ev eksenli çalışan tekstil işçileri gibi en hassas grubu hedef alan etkin yaptırım mekanizmalarını zorunlu kılan, tedarik zincirleri düzenlemeleri örnekleri de bulunmaktadır. Bunlar ileri düzenlemeler ve sosyal hareketler için bir model sağlamasına rağmen şu an için istisnalardır. Alt sözleşme ağlarının artan küresel karakteri mevcut emeğin korunması formlarına bir tehdidi arz etmektedir.

Sonuç olarak, işin eve geri dönüşü, bir yüzyıl önce kadın dokuma işçileri ve diğerlerinin karşılaştığı geçmişte anımsatan İSİG problemlerinin artmasına yol açar, bugün etkilenenlerin bazıları sağlık hizmet sunucuları gibi profesyonel çalışanlar olsa bile. Tele çalışmanın kısa tartışmasının dışında, bu derleme çoğu temel İSİG standartları açısından aynı zamanda resmi hesaplarda gözükmeyen ve geniş ölçekte düzensiz olan, yeni geliştirilen iş alanlarını dikkate almamıştır. Fakat onlar, İSİG yönetim sistemleri ve düzenleyici önlemlerin çok az anlamı olduğu parçalanmış ve atomize olmuş emek piyasasında, büyük bir kaymanın parçası olarak görülebilirler.